

Dr. Varga Zs. András, a Kúria elnökének
köszöntő beszéde a Bíróságok Napján
2022. július 15.

Követni fogom elődöm példáját, aki az évente megrendezett Bíróságok Napja alkalmából az aktuális eseményekre úgy reflektált, hogy mondanivalóját a korábbi esztendő értékeléséhez kapcsolta. Az elmúlt évet a Kúrián a „jogegység évének” neveztük, mivel 2021-ben az ítélkezés olyan módszerekkel és gyakorlattal gazdagodott, amelyek világosan és egyértelműen a jogegységet tartották szem előtt. Ez azonban csak egyetlen – bár minket, az igazságszolgáltatásban tevékenykedőket elődegesen foglalkoztató – jelenség. Olyan jelenség, amely összekapcsolódik más, sokkal általánosabb, és sajnos nagyobb részt nem megnyugtató fejleményekkel.

Tavaly ilyenkor azt emeltem ki, hogy a Kúria Európa második legrégebbi, ősi bíróságaként az állandóságot, stabilitást, igazodási pontot testesíti meg. Ehhez a kitüntetett szerephez viszonyítva érdemes a jogegység kérdését és annak gyakorlati megvalósulását értékelni. Habár 2020 végén már megjelent, de érdemben a tavalyi év újdonsága a jogegységi panasz benyújtásának lehetősége. A jogegységi panasz a peres felek indítványára, rájuk kiható módon járul hozzá a jogegység biztosításához. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a változás eredményes volt. A közzétett jogegységi és jogegységi panasz ügyekben hozott döntések száma többszörösen haladja meg a korábbi években tapasztaltakat. A panasz benyújtásának lehetősége megváltoztatta a felülvizsgálati eljárások tartalmát is. Sőt, egyértelművé vált, hogy a jogegységesítés elsődleges eszköze a felülvizsgálat. Az előzetes döntéshozatal kezdeményezése és a jogegységi panasz kivételes eszközök.

És mi a tényleges, mérhető eredménye mindennek? Egyfelől az, hogy a Kúria és ennek folytán minden bíróság gyakorlata egyre inkább egységes. Ez önmagában jelentős érték. Alkotmányos feladatainkat hatékonyabban, eredményesebben látjuk el. Másfelől felerősödött a Kúriának a kiegyenlítő, közvetítő szerepe is. Az Európai Unió Bírósága, az Emberi Jogok Európai Bírósága és az Alkotmánybíróság jogértelmezései immár nem véletlenszerűen érvényesülnek. Reflektáltan, egymásra is tekintettel, a joggyakorlatra gyakorolt hatásukat figyelembe véve a Kúria közvetítésével képződnek le.

Ezzel át is léptem a tágabb dimenzióba. Nem kerülhető el, hogy a Kúriát és a magyar igazságszolgáltatást európai és nemzetközi környezetbe illesztve is megvizsgáljuk. A Magyarországgal szemben folytatott különféle eljárások mindegyike érinti az igazságszolgáltatást. Ennek következtében folyamatosak voltak olyan vizsgálatok, amelyekben közvetlenül – kifejezett számonkérés jelleggel – vagy közvetve – más hazai alkotmányos intézmények közbejöttével – a Kúriának kérdésekre kellett válaszolnia. Ez nem tartozik egy bíróság természetes működéséhez. Sőt, ellentétes azzal. Az éves beszámolóban ezért ki kellett mondani, hogy ezt a folyamatot összességében nem lehet másnak nevezni, mint olyan összehangolt, politikai jellegű külső nyomásnak, amely megnehezítette a működésünket.

Ennek a nyomásnak egyfelől ellen kellett állni. Másfelől – abban a részben, amely racionális alapokon nyugvó kritikát is tartalmazott – a Kúria kénytelen volt felgyorsítani bizonyos belső reformokat. Ezek mindenkit, bírákat, vezetőket, más munkatársakat egyaránt terheltek. Sajnos erőfeszítéseinket és azok kimutatható eredményeit nem követte elismerés. Ellenkezőleg.

Minden lépés után fokozódott a nyomás. Megkérdezhetjük, és meg is kell kérdeznünk, hogy mi ennek az oka.

A válasz az, amit tavaly az Országgyűlés előtt kénytelen voltam úgy megfogalmazni, hogy elkezdődött a bíróságok konfliktusa. Pontosabban: a nemzetközi intézmények és tagállamok közötti hatásköri viták már nem csak a törvényhozó és végrehajtó hatalmat gyakorló intézmények között zajlanak. Átterjedtek a bíróságokra is. Ebbe a környezetbe illeszkednek a saját belső vitáink. Ez pedig nagyon komoly veszély, mert alapjaiban sérti a bírói függetlenséget, mint a jogállamiság alapját. Akkor is sérti, ha a bíróságok befolyásolására tett kísérletek a bírói függetlenség és a jogállamiság nevében történnek. Erre a jelenségre ezért világos és egyértelmű választ kell adnunk. A választ pedig hagyományaink és történeti tapasztalataink alapján meg tudjuk adni.

A távolabbi tapasztalatból elegendő az idén 800 éves Aranybullát említeni. A IX. törvénycikke a Kúriát már létező ítélkező helyként említi. Ennél is fontosabb, hogy az Aranybulla különbséget tett a bíró hivatala és személye között. A bíró csak a ráruházott hivatal birtokában gyakorolhatta hatalmát, nem személyes előjogként. A bíró függetlensége az államhoz, azon belül a bírósághoz kötve létezik. Ez a törvény, ez a jog Magyarországon már 800 éve.

A közelebbi történeti tapasztalat – amelyet az itt, ebben a teremben ülők nagyrésze átélt – a rendszerváltozás. Minket illetően: az az emberfeletti erőfeszítés, amely megakadályozta Magyarország bíróságának szétszakadását, pártosodását. Az akkori vezetők pontosan tudták, hogy ha beengedik a társadalmi konfliktusokat a bíróságra, ha különféle érdekcsoportok prédája lesz a magyar igazságszolgáltatás, akkor nincs jövője. Ezért nem engedték. Ezt ma megköszönjük nekik. Nem engedték, mert tudták, hogy független és pártatlan bíróság nélkül nincs, mert nem maradhat fenn sem ország, sem társadalom. Akié a bíróság, azé a jog. Akié a jog, azé a hatalom. A bíróságok távoltartása ezért a belső vagy külső érdekvitáktól olyan sziklaszilárd alapot jelentett, amely máig megőrizte a ráépülő magyar igazságszolgáltatást és ezáltal az alkotmányos kormányzást.

Látjuk tehát az intézményi állandóságot, de tudjuk azt is, hogy a kötelességeink személyesek. Személyesen kellett és kell mindennap helyt állnunk. A Bíróságok Napját ünnepeve ezt a helytállást ünnepeljük. Azokat a bírótársainkat, akik hozzájárultak a bírói tekintély megőrzéséhez. Akik példát adtak, pedig – és ebben is tapasztalatok alapján vagyok biztos – nekik sem volt könnyebb, mint ma bármelyikünknek. Mégis szem előtt tartották a rájuk bízott kincset, a bírói tekintélyt. Ma megkülönböztetett tisztelettel köszönjük meg ezt azok, akik próbáljuk a példájukat követni. Akkor is, ha nehéz. Akkor is, ha érdekeinkkel ellentétes. Akkor is, ha könnyebb meghajolni a nyomás előtt. Mert nem éri meg másként bírónak lenni.

Isten éltesse a kitüntetteket, Isten óvja Magyarországot!